

# สรุปคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๕๕

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

## ๑. ความเป็นมาและข้อเท็จจริงโดยสรุป

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ นายชุมพล คันธวิวัฒน์ ผู้ร้องกับพวก ร่วมกันชำระหนี้เงินกู้แก่โจทก์ ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) จำนวน ๔,๖๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ย ผู้ร้องกับพวกอุทธรณ์พร้อมยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถา ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าผู้ร้องกับพวกมิได้ยากจนเสียทีเดียว และน่าจะพอมีเงินเสียค่าธรรมเนียมศาลได้บ้าง จึงอนุญาตให้ผู้ร้องกับพวกดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ได้โดยยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้ผู้ร้องกับพวกนำมาวางภายใน ๒๐ วัน

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า ผู้ร้องกับพวกมีงานทำและมีรายได้ ยังมีทางที่จะหาเงินมาชำระค่าธรรมเนียมศาลไม่ใช่คนยากจนถึงขนาดที่ไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ได้ คำสั่งศาลชั้นต้นนั้นชอบแล้ว จึงมีคำสั่งยกคำร้อง

ผู้ร้องกับพวกฎีกาคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า จึงไม่รับฎีกา

ผู้ร้องกับพวกยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกาและโต้แย้งต่อศาลฎีกาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ บัญญัติให้คู่ความที่มีฐานะยากจนมีสิทธิจะฟ้องหรือต่อสู้คดีทางศาลได้ โดยให้ศาลมีคำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมเพื่อให้โอกาสคู่ความได้ต่อสู้คดีถึงที่สุด ทั้งนี้หากกฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมศาลทุกกรณีแล้ว จะเป็นการตัดสิทธิหรือปิดโอกาสผู้ซึ่งมีฐานะยากจนไม่มีเงินเพียงพอหรือไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะนำมาชำระค่าธรรมเนียมศาลต้องถูกจำกัดสิทธิ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฎีกาจึงเป็นการตัดสิทธิผู้ร้องกับพวกอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ ที่บัญญัติห้ามตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และปวงชนชาวไทยจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ศาลฎีกามีคำสั่งว่า คดีนี้ศาลชั้นต้นได้หยิบยกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า มาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยมีคำสั่งไม่รับฎีกาของผู้ร้องกับพวก ซึ่งศาลฎีกาจะต้องใช้บทกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดีนี้ จึงเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับ

บทบัญญัตินั้น จึงให้รอการวินิจฉัยมีคำสั่งไว้ชั่วคราว และให้ส่งปัญหาที่ผู้ร้องกับพวกโต้แย้งผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมไปตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

## ๒. ประเด็นเบื้องต้น

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า ศาลฎีกาจะต้องใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า บังคับแก่คดี กรณีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

## ๓. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติวางหลักประกันความมั่นคงแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะถูกจำกัดมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ กระทำได้เท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นการวางหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ว่า รัฐสภาจะตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำได้ที่หลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ทั้งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นการเจาะจง ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยมีหลักการว่า บุคคลย่อมมีความเสมอภาคในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ฯลฯ จะกระทำมิได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาในศาล โดยปกติการดำเนินคดีแพ่งคู่ความหรือผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อศาลที่เรียกว่า ค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งต้องชำระให้แก่ศาลในการฟ้องดำเนินคดีหรือต่อสู้คดี และจะต้องเสียค่าธรรมเนียมทุกชั้นศาล แต่หากเป็นบุคคลยากจนไม่มีเงินที่จะเสียค่าธรรมเนียม อาจร้องขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถาได้

ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้ร้องกับพวกขอคำวินิจฉัยอย่างคนอนาถา โดยให้ยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้นำมาวางภายใน ๒๐ วัน ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ชอบแล้ว จึงมีคำสั่งยกคำร้อง การที่ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมชั้นศาลอุทธรณ์เพียงบางส่วนและศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยืนยันให้ถือว่าเป็นที่สุด นั้น เห็นว่า ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้คู่ความดำเนินคดี

อย่างคนอนาถา ศาลจะต้องทำการไต่สวนเสียก่อนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่า คู่ความเป็นคนยากจนจริง ก็จะสั่งให้คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในชั้นศาลอุทธรณ์ หรือหากคู่ความสามารถจะเสียค่าธรรมเนียมในชั้นศาลอุทธรณ์ได้บางส่วน ศาลชั้นต้นก็จะให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมบางส่วนได้ การที่ศาลชั้นต้นจะสั่งเช่นนี้จะต้องพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นของคู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และเมื่อศาลชั้นต้นสั่งอย่างไร ก็ให้สิทธิแก่คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถามีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปได้ คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด ที่บัญญัติเช่นนี้ ก็เพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณากลับกรองคำสั่งของศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความรอบคอบ และเป็นธรรมแก่คู่ความที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นศาลอุทธรณ์ การที่ให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดนั้น เนื่องจากปัญหาที่ว่า บุคคลนั้นเป็นคนยากจนหรือไม่ ได้รับการพิจารณามาแล้วถึงสองศาล และปัญหาข้อนี้ไม่ใช่ประเด็นในคดีโดยตรง จึงควรให้ยุติที่ศาลอุทธรณ์ ไม่ควรให้ยึดเยื้อฎีกาต่อไปได้อีก ซึ่งเหมาะสมและมีความเป็นธรรมแก่คู่ความแล้ว กรณีดังกล่าวแม้จะเป็นการจำกัดสิทธิอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการจำกัดเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ นอกจากนี้ยังใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่ได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับคู่ความอย่างเท่าเทียมกัน คู่ความทุกคนได้รับการปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงฐานะของคู่ความแต่อย่างใด

#### ๔. ผลแห่งคำวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐

---

**หมายเหตุ** ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ตอนที่ วันที่